

FILE DE CALENDAR

DESPRE DREPTURILE DE AUTOR ALE COMPOZITORILOR ROMÂNI

ION DUMITRESCU

Dumitru I. Devesel a fost între 1927 și 1949 avocatul Societății Compozitorilor Români, mai corect al Oficiului drepturilor de autor, care funcționa pe lângă și sub auspiciile acesteia. Așa cum fusese înghesbată și cum își desfășura activitatea, Societatea Compozitorilor numai de avocați n-avea nevoie...

Încep cu Devesel, fiindcă-mi face semn. Ieri mi-a ieșit înaintea, întâmplător, dintre hîrtii uitate *Un pătratr de veac cu Societatea Compozitorilor Români*, 218 pagini dactilografiate de el în 1955. Or, cum doresc de multă vreme să fac însemnare, spre știință și ținere de minte, despre începuturile drepturilor de autor ale compozitorilor români, capitol sensibil în istoria asociației și în activitatea mea de mai târziu, Devesel sosește la timp. Desigur că, în primul rînd, tocmai despre drepturile de autor e vorba în materialul lui.

Fondatorii Societății Compozitorilor Români, înființată în 1920 de un grup de compozitori — cei mai distinși ai vremii —, sub semnul solidarității profesionale, nu s-au gîndit neapărat — poate chiar deloc — la drepturile de autor. Se mulțumeau cu o tipăritură, un concert, ceva relații internaționale, o reuniune amicală la sfîrșit de stagiune, iar după 1928, cu ocazia prezentării bilanțului, în jurul lui Enescu și lângă damigeana lui Bohociu. Cu chiria neplătită, mobile de împrumut, lemne de foc căpătate, măruntele cheltuieli acoperite din împrumuturi sau din sumele adunate cu pantahuza de la cîțiva sponsori romantici, gustul drepturilor de autor și culegerii muzicii populare s-a deșteptat mai târziu, cînd au început să curgă banii în visterie. Acești bani, negîndiți în 1920, au ridicat prestigiul asociației și membrilor ei, au stîrnit încrederea în rostul și destinele creatorilor de muzică, au înviorat activitatea de creație.

Problema dreptului de proprietate asupra operei artistice și de participare a autorului la beneficiul rezultat din exploatarea ei e veche și recunoscută în legislațiile internaționale, dar rezolvată după posibilități și împrejurări, la discreția autorităților care, dintotdeauna obtuze, dacă nu de-adreptul ostile, îi ațin calea. În 1960, când am călătorit în Bulgaria, confrății din Uniunea Compozitorilor mi s-au plîns că n-au reușit încă să smulgă oficialităților o legislație eficientă a dreptului de autor și să o implanteze în mentalitatea populației: «Radiodifuziunea, cinematografia, restauratorii se opun, cu Ministerul Culturii suntem în conflict...».

În România, lupta susținută, cu eforturi sporite, pentru impunerea în conștiința oficialităților și a maselor largi de contribuabili a unei legislații delicate și fragile, total inedită pentru melegurile noastre, n-a fost deloc ușoară. Devesel o povestește cu destule amănunte.

În decembrie 1927, un Mihail zis Mimi Constantinescu, marinar deblocat, și un Dumitru I. Devesel, tînăr avocat, descoperind «Legea proprietății literare și artistice», care agoniza din 1923, s-au hotărît să-ncerce o organizare a perceprii drepturilor autorilor de muzică. Grea și hazardată întreprindere!

Constantinescu învățase în Franța și lucrase într-un birou de drepturi francez, iar Devesel, oltean inteligent și întreprinzător, a fost interesat de ineditul acțiunii. Au pornit-o eroic cu 220 de lei, încasați cu chitanța numărul unu, și-au încheiat bilanțul pe 1928 cu 1.269.785. . . . «Cu mîinile tremurînde, copleșit de emoție, Constantinescu completează prima chitanță: 220 de lei. Tot biroul, în al noăulea cer, e în păr, în pragul ușii, înregistrînd minunea ce se produsese» . . .

Statutul Societății a defalcat zece la sută pentru Fondul cultural, Brăiloiu și-a văzut înfripîndu-se visul: Arhiva de Folclor. Au apărut primele tipărituri, s-au auzit primele concerte, au plătit chiria restantă, au rotunjit numărul salarițiilor necesari funcționării, au organizat o rețea de percepere în toată țara, au încheiat convenții cu asociații similare europene. Și, în fine, mai tîrziu, un pian cu coadă și-a făcut intrarea în sediu. Pînă atunci, Societatea nu se-nvrednicise nici măcar de-o pianină.

Devesel și Mimi Constantinescu, cei doi pionieri — așa cum știu și cum bine-ar fi să știe toți beneficiarii —, devin ctitorii acestui necesar așezămînt, care de peste șaizeci de ani apără în România drepturile compozitorilor asupra creației lor. Fără Oficiul drepturilor de autor, adică fără Devesel și Constantinescu, n-ar mai fi existat, poate, Societatea Compozitorilor, sau ar fi vegetat ca o asociație de utopiști.

Dar, pe măsură ce legea se-ntărea, opoziția devenea tot mai acerbă. Permanentele intervenții protestatare ale restauratorilor și cinematografiștilor, schimbările de guvern — cu toate consecințele —, campaniile de presă, procesele se țineau lanț. Sindicatele, prefectii, comisarii, directorii opuneau rezistență. Între 1928 și 1945, nu mai puțin de 3267 de procese au fost cîștigate sau pierdute. Echipa de intervenții S.O.S.: Enescu, Nonna Otescu, Brăiloiu, Jora, Alfred Alessandrescu, Devesel, Constantinescu funcționa prompt, la fiecare alarmă. Miniștrii, subsecretarii de stat, prim miniștrii, mareșalul Antonescu au fost asaltați.

Manolescu-Strunga, ministrul Industriei și Comerțului, după ce tam-nisam dispusese cu de la sine putere, peste lege și jurisprudențe, desființarea dreptului de autor: «Nu pot, domnilor, nu pot să vă primesc! Am alte treburi mai serioase de rezolvat!». Aruncați în stradă, Nonna oftează: «Ei, puică, ce dracu mai facem acum?... La cine mai mergem?...».

Ralea, ministrul Artelor, îi ține la ușă. Ion Lepădatu: «I-auzi vorbă, să mai pretindă compozitorii și bani?... Nu le-ajunge faima că sunt cîntați?» . . . Legionarii plănuiesc desființarea Societății cu drepturi cu tot, fiscul pretinde 28 de mili-

oane impozite, președinții de tribunale se plictisesc, agasați de «fleacurile astea», procurorii cer achitarea infractorilor, Socor — președinte al Uniunii Compozitorilor și al Radiodifuziunii — interzice plata drepturilor de autor ale compozitorilor pe motiv că sunt «rente burgheze» etc. etc. . . .

După aniversarea din 1930, Enescu, Nonna și Brăiloiu sunt poftiți la Palat. Regele îi felicită și le făgăduiește 200.000 de lei, din caseta personală. Darul regal e adus la cunoștința comitetului și aplaudat. Bucuria a rămas însă pe hîrtie, fiindcă regele a uitat . . .

Astfel a-nceput povestea și-a continuat pînă-n 1956. Încasările mergeau buluc, însă la compozitorii de muzică ușoară și la editorii respectivi. Simfoniștii rămîneau pe de lături, cu ceva tipărituri și concerte aniversative. Față de puzderia de orchestre de muzică ușoară și de jazz, Filarmonica — servind deopotrivă Opera — și Orchestra Radio, debutantă, ce puteau face? . . . Iar străinii se înfruptau copios. Partitura de muzică ușoară cu note și text — textul interesînd mai mult, notele mai puțin — se vindea pe stradă, în coperti colorate, sugestive, de afiș. Tipăriturile de șlagăre făceau bișniță. Ilonele și Zarazele răsunau zi și noapte în baruri și restaurante, în cîrciumi, în grădini de vară, la ceaiurile dansante, în saloane, sub degetele domnișoarelor pianiste . . . «Electrecordul» presa grămezi de discuri pentru încă gramofonele cu pîlnie sau patefoanele cu cheie. Editorii și «Electrecordul» cumpărau pe nimic drepturile de proprietate de la compozitorii în nevoie și scoteau cîștig cu vîrf și îndesat. Noua legislație întocmită în 1956 avea să rezolve situația.

O dată cu înființarea Uniunii în locul Societății Compozitorilor, în 1949, Socor s-a dispensat de aportul celor doi, interzicîndu-le chiar prezența în birourile Uniunii. Constantinescu a părăsit țara. În anii grei ai marxismului, Devesel a rămas de pripas, în mizerie. Orice încercări de a-l integra în Serviciul drepturilor de autor, pe care, începînd din 1954, îl reorganizam, au fost zadarnice. Opoziția colaboratorilor mei era tenace. L-a salvat o pensioară de bătrînețe. Nu știu cînd a murit.

Cît privește drepturile de autor, să nu credeți că sunt sau vor fi vreodată scutite de contestații.

. . . «Privighetorile orbite și poeziile flămînzi cîntă mai frumos» . . .

«Greierii?» . . . «Să cînte cît or vrea!»

«Drepturile?» . . . «Să decidă furnica!»

